

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'lg'in Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 254-sahifa.
2026-yil, oktabr.

MUNDARIJA

KONSTANTIN IVANOVICH KURPAYANIDI

Green energy transition in Central Asia: capacity growth, technological diversification and system constraints.....11

TURSUNKULOVA GULCHIROY BURXONOVNA

Meva-sabzavotchilik korxonalarida biologik aktivlarni hisobga olishni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....24

MO'MINOV ABDUVALI AKBARALIEVICH, DJO'RAEV MUQIMJON YAQUBJONOVICH

Tritikale seleksiyasida molekulyar markerlardan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi: QTL, SSR, SNP va KASP yondashuvlari asosida.....30

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq yetishtirishda oqqanotga qarshi kimyoviy himoya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....43

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi tebranishlari indeksini hisoblash va baholash.....53

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq ekinlarida o'rgimchak kanaga qarshi kimyoviy kurash choralarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....63

SHOMURODOV TOHIR BOYMUROD O'G'LI

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda aholi daromadlarining o'rni haqidagi nazariy yondashuvlar.....73

МУСТАФОКУЛОВА ЗАРИФА

Сравнительный анализ лидерства в условиях кризиса и роль молодых лидеров в развитии.....80

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarining iqtisodiy mohiyati, mazmuni va tasnifi.....87

RAXIMJONOVA SHOHSANAM BAXODIROVNA

Davlat-xususiy sheriklik asosida ijtimoiy soha infratuzilmasini rivojlantirishda "Value for Money" (VfM) baholash mexanizmini takomillashtirish.....95

QURBANOVA OYDIN TO'LQIN QIZI

Ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini baholashning integral ko'rsatkichini shakllantirish.....101

SADIKOVA SHOHIDA OBIDQUL QIZI

O'zbekistonda piyoz yetishtirishning iqtisodiy o'rni va samaradorligi.....108

XAKIMOV RASHID

Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarning o'rni va samaradorligi.....119

TOJIMATOV IZZATBEK IKROMALI O'G'LI

Don mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida intellektual marketing strategiyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....133

SODIQOVA GAVHAR XAYRULLA QIZI

Xodimlarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....142

ERGASHEV ASADBEK ULUG'BEK O'G'LI, TURSUNOV G'IYOS SUNNAT O'G'LI

Meva-sabzavotlarni qayta ishlashda hosil bo'ladigan ikkilamchi resurslarni biotexnologik qayta ishlash va ulardan samarali foydalanish.....148

RASULOV XAMIDJON YAKUBOVICH

Raqamli texnologiyalar va CRM tizimlarining kichik biznesdagi o'rni.....155

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarini buxgalteriya hisobini tashkil etish va uning tahlili.....168

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini ekonometrik baholash.....185

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini baholashning nazariy-metodologik asoslari.....192

MUHAMMADIEV NAUFALBEK AZIZXON O'G'LI

Elektron tijoratda sun'iy intellektdan foydalanishning kichik biznes savdo hajmiga ta'siri.....202

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ

Процедура нормирования частных показателей при оценке ресурсного потенциала аграрного сектора: сравнительный анализ методов и обоснование выбора.....210

XASANOVA RUXSORA RASULJON QIZI

O'zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari va iqtisodiy samaradorligini oshirish.....223

UMAROVA XUSNORA DILMUROD QIZI

Orolbo'yi mintaqasida xizmat ko'rsatish korxonalarini moslashuvchan (adaptiv) boshqarishning ma'lumotlarga asoslangan modelini takomillashtirish.....229

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ, ХОЛБЕКОВ ЖУРЪАТ АБДИНАБИЕВИЧ

Теоретико-методологические основы оценки ресурсного потенциала аграрного сектора: концептуальный подход и методика интегральной оценки.....234

UMARALIYEV DIYORBЕК SHUKIRALI O'G'LI

Tomchilatib sug'orish texnologiyasini joriy etishning fermer xo'jaliklari xarajat va daromadlariga ta'siri: subsidiya samaradorligining iqtisodiy bahosi (2019–2025 yillar).....247

MIRAXMEDOVA KAMOLA

O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarini
takomillashtirish.....254

O'ZBEKISTONDA TURIZM KORXONALARINI STRATEGIK BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

MIRAXMEDOVA KAMOLA

Renessans ta'lim universiteti assistenti

E-mail: ismoilova.zhaoxi07@gmail.com

ORCID: 0009-0007-0989-998X

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarining joriy holati va ularni takomillashtirish yo'nalishlari tadqiq etilgan. Milliy statistika qo'mitasi va Turizm qo'mitasining 2021-2026-yillarga oid rasmiy ma'lumotlari hamda o'zbek, rus va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlili asosida kiruvchi turistik oqimlarning jadal o'sishi bilan uyushgan turizm korxonalari salohiyati o'rtasidagi nomutanosiblik aniqlangan. Davlat strategik maqsadlarini korxona darajasidagi ko'rsatkichlarga bosqichma-bosqich tushirish, ma'lumotlarga asoslangan strategik diagnostika, mahsulot portfelini diversifikatsiya qilish, raqamli integratsiya va barqarorlikni rejalashtirishni o'z ichiga olgan kompleks mexanizm taklif etilgan.

Kalit so'zlar: turizm korxonasi, strategik boshqaruv, strategik rejalashtirish, turistik oqim, turistik xizmatlar eksporti, diversifikatsiya, raqamli transformatsiya.

Аннотация. В статье исследуются современное состояние и направления совершенствования механизмов стратегического управления туристскими предприятиями в Узбекистане. На основе официальных данных Национального комитета по статистике и Комитета по туризму за 2021-2026 годы, а также анализа узбекской, российской и зарубежной научной литературы выявлен дисбаланс между стремительным ростом въездных туристских потоков и потенциалом организованного туристского сектора. Предложен комплексный механизм, включающий каскадирование государственных стратегических целей до показателей предприятия, стратегическую диагностику на основе данных, диверсификацию продуктового портфеля, цифровую интеграцию и планирование устойчивости.

Ключевые слова: туристское предприятие, стратегическое управление, стратегическое планирование, туристский поток, экспорт туристских услуг, диверсификация, цифровая трансформация.

Abstract. The article examines the current state of strategic management mechanisms in tourism enterprises of Uzbekistan and the directions for their improvement. Drawing on official data of the National Statistics Committee and the Tourism Committee for 2021-2026 and on a review of Uzbek, Russian and international literature, the study identifies an imbalance between the rapid growth of inbound tourist flows and the capacity of the organized tourism sector. A comprehensive mechanism is proposed that cascades national strategic targets into enterprise-level indicators and combines data-driven strategic diagnostics, product portfolio diversification, digital integration and resilience planning.

Keywords: tourism enterprise, strategic management, strategic planning, tourist flow, tourism services export, diversification, digital transformation.

KIRISH

So'nggi yillarda turizm O'zbekiston iqtisodiyotining eng tez o'sayotgan va xizmatlar eksportini shakllantiruvchi yetakchi tarmoqlaridan biriga aylandi. Sohaning strategik ahamiyati O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-348-son qarorida yaqqol aks etgan bo'lib, unda 2030-yilgacha turizmning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 3,5 foizdan 7 foizga, chet ellik turistlarning yillik sonini 10 million nafardan 20 million nafarga yetkazish, shu jumladan to'lov qobiliyati yuqori bo'lgan turistlar oqimini ko'paytirish hamda

4 va 5 yulduzli mehmonxonalar sonini ikki baravar oshirish vazifalari belgilangan[1]. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda xorijiy fuqarolar tomonidan O'zbekistonga 11 679,6 ming turistik safar amalga oshirilgan va bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 46,8 foizga oshgan [2]. 2026-yilning yanvar-sentabr oylarida mamlakatga 10,3 million nafar xorijiy sayyoh tashrif buyurgan, turistik xizmatlar eksporti esa 5,3 milliard AQSh dollariga yetib, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 51,2 foizga ko'paygan [3].

Biroq makrodarajadagi miqdoriy o'sish o'z-o'zidan turizm korxonalarining raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishini ta'minlamaydi. Amaliyotda ko'plab turoperator, turagent va joylashtirish vositalari faoliyati qisqa muddatli rejalashtirishga, mavsumiy talabga va bir necha an'anaviy yo'nalishga tayanadi, strategik maqsadlar esa korxona darajasidagi aniq ko'rsatkichlarga aylantirilmaydi. Shu sababli davlat tomonidan belgilangan uzoq muddatli maqsadlar bilan korxonalarning strategik boshqaruv tizimi o'rtasida uzviy bog'liqlikni yaratish dolzarb ilmiy va amaliy vazifa hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadi rasmiy statistika va ilmiy adabiyotlar tahlili asosida O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarining holatini baholash hamda ularni takomillashtirish yo'nalishlarini asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yildi: turizm korxonalarini strategik boshqarishga oid zamonaviy nazariy yondashuvlarni umumlashtirish, 2021-2026-yillarda turistik talab va uyushgan sektor salohiyati dinamikasini qiyosiy baholash, talab va taklif o'rtasidagi strategik nomutanosibliklarni aniqlash hamda korxona darajasida qo'llash mumkin bo'lgan takomillashtirilgan boshqaruv mexanizmini ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xorijiy adabiyotlarda turizm korxonalarini strategik boshqarish masalasi asosan barqarorlik va raqamli transformatsiya nuqtai nazaridan yoritilmoqda. M.Sigala pandemiya inqirozini turizm sanoati uchun shunchaki tashqi zarba emas, balki biznes modellarini qayta ko'rib chiqish va strategik yangilanish imkoniyati sifatida baholab, korxonalar strategiyasiga inqirozga chidamlilik va moslashuvchanlik tamoyillarini kiritish zarurligini asoslaydi [4]. D. Buhalis va hammualliflar raqamli platformalar va immersiv texnologiyalar turizmda menejment hamda marketing jarayonlarini tubdan o'zgartirayotganini, raqobat ustunligi tobora ko'proq ma'lumotlar va raqamli ekotizimlarga integratsiyalashuv darajasiga bog'liq bo'layotganini ko'rsatadi [5]. K. Ibragimov va hammualliflar Markaziy Osiyo, jumladan O'zbekistonga turistik oqimlarni gravitatsiya modeli asosida tahlil qilib, daromad darajasi, masofa, umumiy chegara va madaniy-tarixiy yaqinlik turistik talabning asosiy determinantlari ekanini aniqlagan [6]. Bu xulosa korxonalar uchun maqsadli bozorlarni segmentlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Rus tilidagi tadqiqotlarda strategik boshqaruv ko'proq hududiy va tarmoq darajasida ko'rib chiqiladi. M.E. Volovik turistik hududlarni strategik rivojlantirishni boshqarishning federal va mintaqaviy darajalardagi

xususiyatlarini o'rganib, har bir daraja uchun tuzilmaviy model, master-rejalashtirish va marketing-developerlik modelini taklif etgan [7]. V.I. Krujaln, T.N. Menshikova va K.V. Krujaln strategik rejalashtirishni mintaqalarda turizmning barqaror rivojlanishi asosi sifatida talqin qilib, strategik hujjatlarning ierarxik izchilligiga e'tibor qaratadi [8]. Mahalliy tadqiqotlar orasida Q.Q.Xomidovning ishi alohida o'rin tutadi: muallif hududlarda turistik korxonalarining innovatsion boshqaruvini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini o'rganib, turistik majmualar tarkibidagi korxonalar boshqaruv samaradorligini miqdoriy ko'rsatkichlar asosida baholashni taklif qilgan [9]. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud ishlar asosan makro va hududiy darajaga qaratilgan bo'lib, davlat strategik maqsadlarini korxona strategiyasiga uzatish mexanizmi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Ushbu bo'shliq tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot ikki asosiy bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda 2020-2026-yillarda o'zbek, rus va ingliz tillarida e'lon qilingan ilmiy maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar tizimli ravishda tahlil qilindi. Ikkinchi bosqichda Milliy statistika qo'mitasining 2021-2025-yillarga oid yillik ma'lumotlari va Turizm qo'mitasining 2026-yilga oid tezkor ma'lumotlari ikkilamchi statistik tahlil obyekti sifatida o'rganildi. Tahlilda dinamik qatorlarni qiyoslash, zanjirli o'sish sur'atlarini hisoblash, tarkibiy tahlil, nisbiy ko'rsatkichlar usuli hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Shuni ta'kidlash lozimki, Milliy statistika qo'mitasi faqat yuridik shaxslar hisobotlarini qamrab oladi va shaxslar emas, safarlar sonini hisobga oladi, Turizm qo'mitasining tezkor reyestri esa yakka tartibdagi tadbirkorlarni ham o'z ichiga oladi. Ushbu uslubiy farq natijalarni talqin qilishda alohida inobatga olindi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Strategik boshqaruv mexanizmini takomillashtirish uchun avvalo tashqi muhitdagi talab dinamikasini va uning tarkibini baholash zarur. 1-jadvalda 2021-2025-yillarda xalqaro turistik safarlar dinamikasi keltirilgan.

1-jadval

O'zbekistonda xalqaro turistik safarlar dinamikasi, ming safar

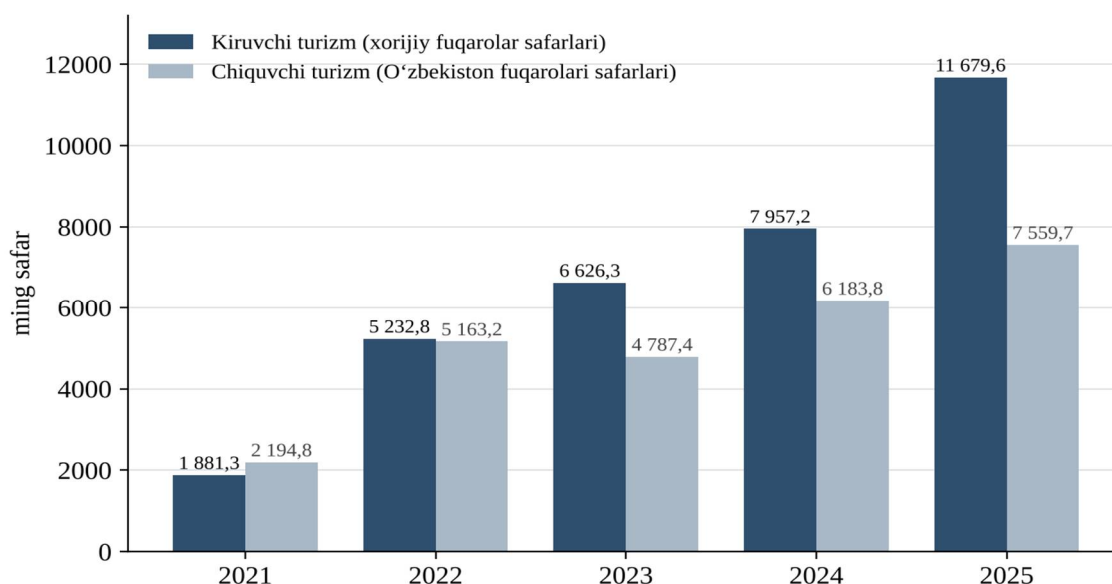
Ko'rsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Kiruvchi turistik safarlar	1 881,3	5 232,8	6 626,3	7 957,2	11 679,6
O'tgan yilga nisbatan o'sish, %	x	178,1	26,6	20,1	46,8
Chiquvchi turistik safarlar	2 194,8	5 163,2	4 787,4	6 183,8	7 559,7
Turistik oqim saldos	-313,5	69,6	1 838,9	1 773,4	4 119,9

Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [2] asosida muallif hisob-kitoblari.

1-jadval ma'lumotlari kiruvchi turistik safarlar besh yil ichida 6,2 baravar oshganini ko'rsatadi. 2021-yilda manfiy bo'lgan turistik oqim saldos 2025-yilga kelib 4,1 million safarga yetdi, bu mamlakatning turistik xizmatlarni sof eksport

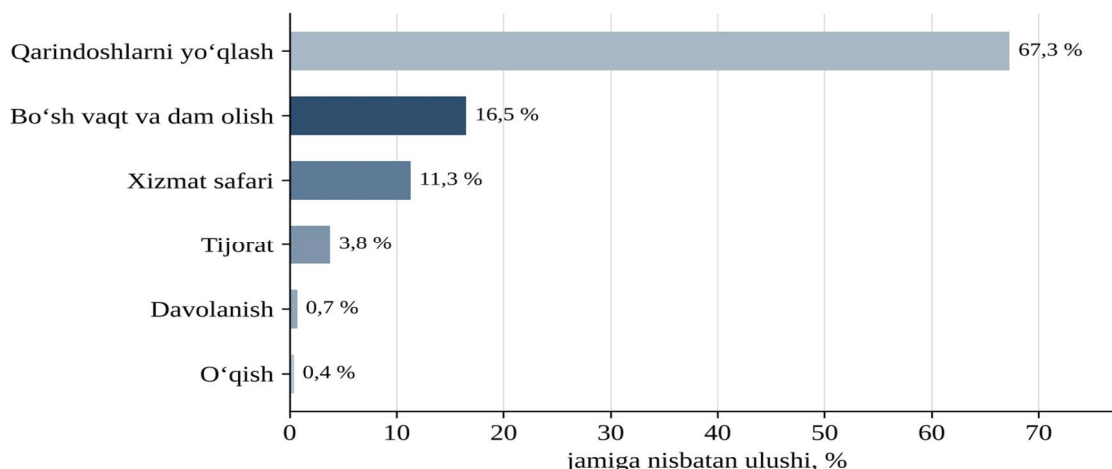
qiluvchi davlatga aylanganidan dalolat beradi. Kiruvchi va chiquvchi oqimlar dinamikasi 1-grafikda yaqqol aks etgan.

Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [2] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

1-rasm. Xalqaro turistik safarlar dinamikasi, 2021-2025-yillar, ming safar

Talabning sifat tarkibi esa korxonalar strategiyasi uchun muhimroq ahamiyatga ega. 2-grafikdan ko'rinib turibdiki, 2025-yilda xorijiy fuqarolar safarlarining 67,3 foizi qarindoshlarni yo'qlash maqsadida amalga oshirilgan, bo'sh vaqt va dam olish maqsadidagi safarlar ulushi esa atigi 16,5 foizni tashkil etgan [2]. Bunday tarkib turistik oqimning katta qismi uyushgan turistik mahsulot iste'molchisi emasligini anglatadi. Muallif hisob-kitoblariga ko'ra, 2026-yilning yanvar-sentabr oylarida bir xorijiy tashrifga to'g'ri keladigan turistik xizmatlar eksporti taxminan 515 AQSh dollarini tashkil etgan [3]. Demak, korxonalar strategiyasining markaziy vazifasi tashriflar sonini emas, har bir tashrifdan olinadigan qo'shimcha qiymatni oshirishdan iborat bo'lishi lozim.

Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [2] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2-rasm. Xorijiy fuqarolar turistik safarlarining maqsadlar bo'yicha tarkibi, 2025-yil

Uyushgan turizm sektorining ichki salohiyatini baholash uchun 2-jadvalda turistik firmalar va joylashtirish vositalari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari jamlangan.

2-jadval

Turistik firmalar va joylashtirish vositalari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Turistik firma va tashkilotlar, birlik	288	348	593	743	869
Xizmat ko'rsatilgan shaxslar, ming kishi	577,8	673,7	1 157,1	1 972,9	1 981,7
Sotilgan yo'llanmalar, ming birlik	147,7	95,3	262,4	601,5	706,9
Joylashtirish vositalari, birlik	1 653	1 877	2 396	3 600	3 644
Joylashtirilgan shaxslar, ming kishi	2 002,9	3 045,7	3 975,0	4 261,8	4 356,1
Xizmat ko'rsatilgan shaxslarning kiruvchi safarlarga nisbati, %	30,7	12,9	17,5	24,8	17,0

Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [2] asosida muallif hisob-kitoblari.

2-jadval tahlili muhim nomutanosiblikni ochib beradi. 2021-2025-yillarda turistik firmalar soni 3 baravar, sotilgan yo'llanmalar soni 4,8 baravar oshgan bo'lsa-da, 2025-yilda kiruvchi safarlar 46,8 foizga ko'paygan holda firmalar xizmat ko'rsatgan shaxslar soni bor-yo'g'i 0,4 foizga, joylashtirish vositalari soni 1,2 foizga, joylashtirilgan shaxslar soni 2,2 foizga o'sgan [2]. Natijada xizmat ko'rsatilgan shaxslarning kiruvchi safarlarga nisbati 2024-yildagi 24,8 foizdan 17,0 foizga tushgan. Shu bilan birga, Turizm qo'mitasining tezkor reyestriga ko'ra, 2026-yilning yanvar-iyul oylarida 705 ta yangi joylashtirish vositasi tashkil etilib, ularning umumiy soni 7 440 taga, o'rinlar soni 202,6 mingtaga yetgan [10]. Statistik hisobotdagi 3 644 ta obyekt bilan ushbu raqam o'rtasidagi katta farq o'sishning asosiy qismi yirik korporativ tuzilmalar emas, balki strategik rejalashtirish tizimiga ega bo'lmagan kichik va yakka tartibdagi subyektlar hisobiga ta'minlanayotganini ko'rsatadi. Bundan tashqari, 2025-yilda turistik firmalarning 51,6 foizi va sotilgan yo'llanmalarining 62,2 foizi Toshkent shahriga to'g'ri kelgan [2], bu esa hududiy strategik nomutanosiblikdan dalolat beradi.

Joylashtirish vositalari faoliyatining sifat ko'rsatkichlari ham shunga o'xshash xulosaga olib keladi. Muallif hisob-kitoblariga ko'ra, statistik hisobotga kiritilgan joylashtirish vositalarida joylashtirilgan shaxslar sonining kiruvchi safarlarga nisbati 2023-yildagi 60,0 foizdan 2025-yilda 37,3 foizga pasaygan, bir nomerga to'g'ri keladigan joylashtirilgan shaxslar soni esa 72-73 kishi atrofida barqaror saqlanib qolgan [2]. Bu holat mavjud yirik joylashtirish vositalari talabning o'sishidan foydalanish uchun narx siyosati, mahsulot va xizmatlar tarkibini strategik jihatdan qayta ko'rib chiqmaganini ko'rsatadi. Boshqa tomondan, 2026-yilning yanvar-iyul oylarida turistik xizmatlar eksportining o'tgan yilning mos davriga nisbatan 56 foizga oshgani [10] tashriflar sonining o'sishidan (20,4 foiz) sezilarli darajada yuqori bo'lib [3], bir tashrif qiymatini oshirishga qaratilgan strategiyalar real samara berishi mumkinligini tasdiqlaydi.

Shu sababli korxonalar uchun ustuvor yo'nalish ekstensiv kengayishdan intensiv, qiymatga yo'naltirilgan o'sish modeliga o'tish bo'lishi lozim.

Aniqlangan holatlar asosida turizm korxonalarini strategik boshqarishning o'zaro bog'liq besh tarkibiy qismdan iborat takomillashtirilgan mexanizmi taklif etiladi. Birinchi tarkibiy qism davlat maqsadlarini kaskadlash bo'lib, PQ-348-son qarorda belgilangan makroko'rsatkichlar [1] hududiy dasturlar orqali korxona darajasidagi strategik kartalarga, xususan bir mijozga to'g'ri keladigan daromad, mehmonxona to'lish koeffitsiyenti va qayta tashrif ulushi kabi ko'rsatkichlarga aylantirilishi lozim. Ikkinchi qism ma'lumotlarga asoslangan strategik diagnostika bo'lib, korxonalar milliy turistik platforma ma'lumotlaridan foydalangan holda talab tarkibini muntazam baholashi kerak. Uchinchi qism mahsulot portfelini diversifikatsiya qilish bo'lib, gravitatsiya modeli xulosalariga [6] tayangan holda qo'shni davlatlardan keladigan qarindoshlarni yo'qlash oqimini pullik ekskursiya, gastronomik va ziyorat mahsulotlariga jalb etish, shuningdek yuqori o'sish ko'rsatayotgan Xitoy va Malayziya bozorlari uchun maxsus mahsulotlar yaratish ko'zda tutiladi [3]. To'rtinchi qism raqamli integratsiya bo'lib, korxonalarning xalqaro bron qilish platformalari va raqamli ekotizimlarga ulanishi raqobat ustunligining asosiy manbaiga aylanadi [5]. Beshinchi qism barqarorlik va ssenariyli rejalashtirish bo'lib, tashqi zarbalar sharoitida korxona strategiyasining moslashuvchanligini ta'minlaydi [4]. Mazkur mexanizmni hududiy klasterlar va master-rejalashtirish tajribasi [7; 8] hamda turistik majmualar samaradorligini baholash yondashuvi [9] bilan uyg'unlashtirish uning amaliy samaradorligini oshiradi.

XULOSA

O'tkazilgan tahlil O'zbekistonda turizm sohasi miqdoriy jihatdan tarixiy yuksalish bosqichini boshdan kechirayotganini, biroq turizm korxonalarining strategik boshqaruv tizimi ushbu o'sish sur'atlariga mos kelmayotganini ko'rsatdi. Kiruvchi turistik safarlarning 2025-yilda 46,8 foizga oshgani fonida uyushgan sektor ko'rsatkichlarining 0,4-2,2 foiz atrofida o'sishi, talab tarkibida dam olish maqsadidagi safarlarning past ulushi hamda faoliyatning Toshkent shahrida yuqori darajada jamlanganligi strategik boshqaruvdagi asosiy muammolar sifatida qayd etildi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat strategik maqsadlarini korxona ko'rsatkichlariga kaskadlash, ma'lumotlarga asoslangan diagnostika, mahsulot portfelini diversifikatsiya qilish, raqamli integratsiya va barqarorlikni rejalashtirishni birlashtiruvchi kompleks mexanizm taklif etildi. Taklif etilgan mexanizmni joriy etish turizm korxonalariga tashriflar sonidan ko'ra har bir tashrif qiymatini oshirishga yo'naltirilgan strategiyaga o'tish, 2030-yilgacha belgilangan milliy maqsadlarga erishishda faol ishtirok etish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkonini beradi. Keyingi tadqiqotlarda korxonalar darajasida strategik ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish va uni hududlar kesimida moslashtirish masalalarini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi faoliyatini tashkil etish va turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-348-son qarori [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/docs/-7851788>
2. O'zbekiston Respublikasida turizm va dam olishning rivojlanishi (2025-yil uchun): press-reliz [Elektron resurs] / O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Toshkent, 2026. 9 b. URL: https://stat.uz/img/press-relizlar/2025-turizm-va-dam-olishni-rivozhlanishi-lotin_p81837.pdf
3. Toshqorayeva M. O'zbekiston turizmi yangi bosqichga chiqmoqda [Elektron resurs] // O'zA. 2026. 7 oktabr. URL: https://uza.uz/ar/posts/ozbekiston-turizmi-yangi-bosqichga-chiqmoqda_918465
4. Sigala M. Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research // Journal of Business Research. 2020. Vol. 117. P. 312-321. DOI: 10.1016/j.jbusres.2020.06.015.
5. Buhalis D., Leung D., Lin M. Metaverse as a disruptive technology revolutionising tourism management and marketing // Tourism Management. 2023. Vol. 97. Art. 104724. DOI: 10.1016/j.tourman.2023.104724
6. Ibragimov K., Perles-Ribes J.F., Ramón-Rodríguez A.B. The economic determinants of tourism in Central Asia: A gravity model applied approach // Tourism Economics. 2022. Vol. 28, No. 7. P. 1749-1768. DOI: 10.1177/13548166211009985.
7. Воловик М.Е. Особенности управления стратегическим развитием туристских территорий в России // Управленческие науки. 2026. Т. 16, № 2. С. 214-224. DOI: 10.26794/2304-022X-2026-16-2-214-224.
8. Кружалин В.И., Меньшикова Т.Н., Кружалин К.В. Стратегическое планирование как основа устойчивого развития туризма в регионах Российской Федерации // Географический вестник. 2022. № 1. С. 136-149. DOI: 10.17072/2079-7877-2022-1-136-149.
9. Xomidov Q.Q. O'zbekistonda turistik majmualar faoliyatini boshqaruv samaradorligi oshirish yo'llari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2023. T. 11, № 3. B. 154-160. DOI: 10.55439/EIT/vol11_iss3/i16.
10. 7,7 million sayyoh va 3,9 milliard dollar eksport: O'zbekistonda turizm jadal rivojlanishda davom etmoqda [Elektron resurs] / O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. 2026. 12 avgust. URL: <https://gov.uz/oz/uzbektourism/news/view/204966>

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688